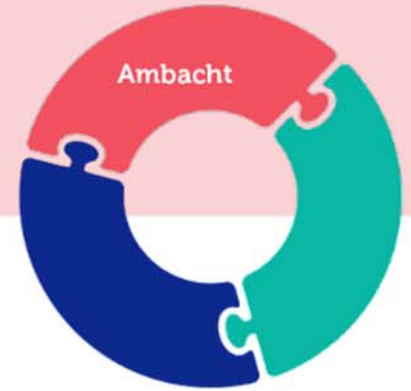

NIVEAU DUIDEN

Wat is het belang van de beginsituatie?

- J. Geleijnse

We hanteren voor de term beginsituatie de definitie van De Corte (1990):

"het geheel van persoonlijke, sociale, situationele en schoolse gegevens, die in verband met de te realiseren onderwijsdoelstellingen van invloed kunnen zijn op het verloop en de resultaten van onderwijsleerprocessen."

Om de persoonlijke beginsituatie vast te stellen is het handig dat de leerkracht vaak gesprekken voert met de kinderen en ouders, zodat hij weet wat er speelt bij het kind en thuis. Daarnaast is het goed om te weten wat de leef- en belevingswereld van de leerlingen is om daarbij aan te sluiten. Zo is gebleken dat dit de intrinsieke motivatie bevordert (Heacox, 2010). Met de sociale beginsituatie worden alle milieufactoren bedoeld, bijvoorbeeld welke taal spreekt het kind thuis, waar woont het, welke hobby's en vrienden heeft het. Het is de bedoeling dat de leerkracht zoveel mogelijk rekening houdt met de verschillende beginsituatie van de diverse kinderen en het onderwijs daarbij laat aansluiten om het leren van het kind zo te kunnen vergroten. Een leerkracht kan ook een sociogram inzetten om de sociale relaties in de klas in kaart te brengen.

Er zijn veel verschillende manieren om de schoolse beginsituatie vast te stellen. Men kan kwalitatief en kwantitatief informatie verzamelen. Een voorbeeld van

kwantitatief is het bekijken van uitslagen van toetsresultaten (zowel CITO als methodegebonden toetsen). Het observeren of het voeren van een didactisch gesprek zijn voorbeelden van kwalitatief vaststellen van de beginsituatie. Zo bepalen beginsituatie en de doelen samen de inhoud en vorm van het onderwijs voor de leerlingen.

Instapbeoordelingen voor de schoolse beginsituatie.

Men kan ook gebruik maken van instapbeoordelingen aan het begin van een les of lessenserie. Ook hierbij kan men onderscheid maken in twee soorten strategieën:

- formele strategieën
- informele strategieën.

Formele strategieën zijn de vormen die de kinderen ervaren als toets en waaraan bijna altijd een oordeel of cijfer zit.

Bij de *informele strategieën* verzamelt de leerkracht informatie zonder hierbij een waarde te geven. Dit is voor de vakken taal en rekenen minder noodzakelijk omdat die dagelijks gegeven worden en men als leerkracht goed op de hoogte is van de beginsituatie. Toch is het goed om af en toe dan ook stil te staan bij deze beginsituatie.

Bij vakken die werken met thema's (bijvoorbeeld geschiedenis) is het handig

wanneer men instapbeoordelingen gebruikt.

Tabel 1. Overzicht van voorbeelden van formele en informele strategieën (naar Heacox, 2010).

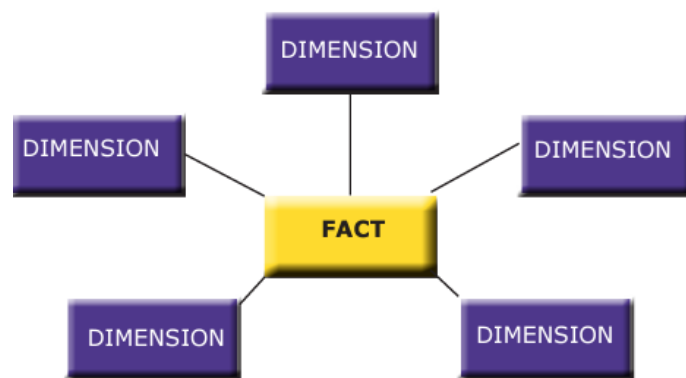
Formele strategieën	Informele strategieën
Schriftelijk of digitaal ontwikkelde toetsen door uitgevers (Cito/ DMT/ methodetoetsen)	Observaties al dan niet met behulp van video-opnamen
Schriftelijk of digitaal ontwikkelde evaluaties door leerkrachten zelf (toets of quiz)	Gesprekken
Demonstraties/ experiment van leerlingen	Themaschema's
Presentaties van leerlingen al dan niet met behulp van een bijbehorende kijkwijzer	Coöperatieve werkvorm Rondloopkaarten
	Controlestrookjes (zie hieronder de uitleg)
	WVAkaarten (zie hieronder de uitleg)
	Coöperatieve werkvorm Carrousel
	Mailen of sms'en

Voordat een leerkracht een strategie kiest moet men zich altijd afvragen welke doelen centraal staan en welke bronnen men heeft. Het is ook afhankelijk van het vak. Zo vraagt rekenen eerder om begrip en toepassing (demonstratie) en zal taal eerder schriftelijke producten als een verhaal vragen.

Een voorbeeld van een informele strategie is het laten maken van thema schema's. Je geeft elk kind vijf notitieblaadjes en laat ze daar vijf feiten opschrijven. Dan laat je ze

deze labelen: 1= weet ik zeker, 2= redelijk zeker, 3= twijfel. Dan laat je ze deze feiten uitwisselen en bespreken. De feiten worden daarna geordend in groepen. Zo krijg je binnen het thema subthema's.

Geef de kinderen daarna een groot vel en laat de subthema's noteren met een drie- of viertal. Laat ze dan de blaadjes die bij een subthema horen erbij plakken.

Figuur 2. Themaschema (Heacox, 2010).

Men kan ook hiervoor een model gebruiken en deze laten invullen. Dit heet een Frayermodel (Heacox, 2010).

Figuur 3. Voorbeelden van Frayermodellen (Heacox, 2006)

Een ander voorbeeld zijn de rondloopkaarten. De leerkracht maakt kaarten waarop vier of zes vragen/opdrachten staan. Bijvoorbeeld: benoem de onderdelen van een plant, noem twee plantensoorten, waarom hebben mensen planten nodig, benoem de functies van een onderdeel van een plant. De leerlingen lopen dan rond met de kaart en gaan op zoek naar iemand die één antwoord op één van de vragen/opdrachten weet.

De initialen worden erbij gezet. Als leerkracht neem je na een tijdje de rondloopkaarten in en aan de hand daarvan kun je zien wat ze al weten, welke misconcepties er eventueel nog zijn en welke leerlingen er eventueel extra ondersteuning nodig hebben. Eventueel kun je nog een klassengesprek onder de onderwerpen van de kaart voeren daarna.

Controlestrookjes is een andere manier waarbij de leerkracht op een strookje twee

of drie vragen/opdrachten schrijft die men daarna dan inneemt. Dit is geen toets maar een manier om informatie betreffende de beginsituatie te verkrijgen. Bij jongere kinderen kun je ze ook laten tekenen (bijvoorbeeld er staan vier vakjes met een kale boom en er wordt van de leerlingen gevraagd om de seizoenen weer te geven in de vier vakjes).

Een WVAkaart geeft weer in drie kolommen Wat het kind al Weet, welke Vragen het kind nog heeft en welke Antwoorden het kind heeft gevonden (De Munnik & Vreugdenhil, 2006). De eerste twee kolommen geven mooi de beginsituatie van een kind weer, terwijl de laatste kolom zeer bruikbaar is om te kijken wat het kind geleerd heeft. Dit kan dan toegepast worden aan het einde van een les als evaluatie.

Je kunt als leerkracht een leeg schema geven, zodat de kinderen deze gaan invullen of, zoals hierboven, al een paar zaken invullen zodat kinderen op gedachten worden gebracht (en je invloed kunt hebben met betrekking tot de inhoud). Wanneer je als leerkracht een aantal zaken hebt ingevuld kan dit goed dienen als uitgangspunt voor discussie. Men moet zich er wel van bewust zijn dat het antwoord niet te veel fout moet zijn anders is er een grote kans op misconcepties. En wanneer een antwoord een beetje fout is, moet er dus ook in de les nog aandacht aan

besteed worden. Door de vraag naar wat ze willen weten is het voor de leerkracht goed mogelijk om aan te sluiten bij de belangstelling die er is en de leerlingen zo mede-eigenaar te maken.

Carrousel is meer een groepsbeoordeling (Heacox, 2010). Hierbij noteer je als leerkracht vier of vijf belangrijke onderwerpen die bij het blok horen op een poster. In groepen van maximaal vier gaan de kinderen de onderwerpen langs, waarbij ze nieuwe informatie noteren (elke groep in een eigen kleur) maar ook vraagtekens zetten bij antwoorden van een vorige groep waarover zij twijfelen. Zo rouleren alle groepen langs alle posters. Je kunt zo ook laten tekenen. Bijvoorbeeld hoe ziet een dier eruit die in de woestijn (poster 1), onder water (poster 2), op een hele hoge berg (poster 3) en op de maan leeft (poster 4).

Als laatste manier kun je de leerlingen de leerkracht laten *mailen of sms'en*. De leerkracht geeft dan een beginzin, voorbeeld ik weet dat...of aan het einde van het blok zou ik graag willen weten... of ik denk dat dit onderwerp belangrijk is omdat...

Van belang bij deze strategieën is dat ze gekoppeld zijn aan de doelen van de les/lessenserie en dat de leerkracht een instapbeoordeling op tijd doet zodat hij zijn lessen nog kan aanpassen. Een voordeel

van een instapbeoordeling is dat de leerlingen een vooruitblik op het blok krijgen en de leerkracht zijn onderwijs kan aanpassen en goed kan differentiëren (Standaert & Troch, 1998).

Beginsituatie van de klas Deze informatie is van belang om op individueel niveau de beginsituatie vast te stellen. De leerkracht kan met deze gegevens ook de beginsituatie van de klas in kaart brengen om zo drie groepen te maken en de vervolgoopdrachten af te stemmen op de beginsituatie van de leerlingen. Zo zijn deze strategieën handig te gebruiken bij het invullen van een groepsplan.

Literatuur: De Corte, E. (1990). Ontwerpen van krachtige leeromgevingen. In M.J. Ippel & J.J. Elshout (Eds.), Training van hogere-orde denkprocessen. Bijdragen aan de onderwijsresearch (pp. 133-147). Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger. De Munnik, C., & Vreugdenhil, K. (2006). Ontwerpen van onderwijs. Noordhoff Uitgevers. Heacox, D. (2010). Differentiëren in de klas. Kinderen en hun manieren van leren. Amersfoort: Kwintessens. Standaert R. & Troch F. (1998). Leren en onderwijzen: Inleiding tot de algemene didactiek. Acco: Leuven

